

*Соломія Бондар
наук. керівник – доц. Г.К. Радчук*

КОМУНІКАТИВНИЙ ТРЕНІНГ ЯК МЕТОД ПЕРВИННОЇ ПРОФІЛАКТИКИ НАРКОМАНІЇ У СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ

На сьогодні надзвичайно загрозливого характеру для нашої країни набуває проблема зловживання наркотичними речовинами. Найбільшу тривогу викликає той факт, що значно "помолодшали" ті, хто їх уживає. Проте найдраматичнішим при вживанні наркотичних речовин є те, що з часом виникає залежність від них. Швидкість її виникнення залежить від виду наркотичної речовини, індивідуальних особливостей конкретної людини, зокрема схильності до вживання наркотиків[1, с.67].

Для вирішення цієї проблеми необхідно організувати ефективну системну профілактику наркоманії, де головний акцент повинен ставитись на первинну профілактику, яка має бути найбільш масовою і ефективною.

У первинній профілактиці вчені виділяють два основних підходи: інформаційний (пропаганда медичних і правових знань з цієї проблеми, наочна агітація та емоційний вплив на слухачів) та поведінковий, який набув великого поширення останнім часом. Його мета – формування певного типу поведінки молоді в масштабах суспільства. Саме одним з методів профілактики за поведінковою моделлю є методика освіти "рівний – рівному", яка передбачає здійснення просвітницької роботи ровесниками серед ровесників у формі інтерактивного спілкування[2, с.118].

У методиці "рівний – рівному" враховуються психологічні особливості підліткового віку:

- прагнення позитивної оцінки з боку однолітків та дорослих;
- намагання бути прийнятим у групу однолітків і відчувати себе комфортно в ній;
- можливість самореалізації та самоствердження серед ровесників;
- відчуття себе дорослим, рівним педагогам та фахівцям, які разом із підлітками займаються пропагуванням здорового способу життя; потреба в активному, самостійному, творчому пізнанні світу і себе як особистості тощо[1, с.25].

Первинна профілактика наркоманії, яка здійснюється у рамках поведінкового підходу, повинна обов'язково враховувати особливості смислової сфери особистості, її особистісні смисли і смислові установки, які регулюють дії і вчинки в різних проблемно-конфліктних ситуаціях морального вибору.

Особистісний смисл – суб'єктивно сприйнята підвищена значущість предмета, дії чи події, які опинилися в полі зору провідного мотиву. Ступінь усвідомлення дійсного смислу визначається виявленням зв'язків даного предмета з мотивами, потребами і цінностями індивіда. Смислові установки виражають ставлення особистості до об'єктів, які мають особистісний смисл. Це ставлення, яке проявляється в діяльності[3, с.879].

Як зазначає А.Г.Асмолов, в особистісних смислах світ постає перед людиною в світлі тих мотивів, заради досягнення яких вона діє, бореться і живе. В особистісних смислах відкривається для людини значення світу, а не байдуже знання про дійсність. Можна скільки завгодно знати про світ, але до того часу поки знання не втілиться в щире віру, воно не обумовить поведінку особистості, не перетвориться в орієнтир, який вказує на вибір правильного шляху в ситуації вибору. В особистісних смислах чужий біль завжди переживається як свій.

З метою дослідження психологічних особливостей первинної профілактики наркоманії в старшому підлітковому віці було розроблено та проведено цикл тренінгових занять, спрямованих на формування у підлітків навичок самопізнання, ефективного спілкування, відповідальної і впевненої поведінки.

При розробці тренінгових занять враховувались такі основні теоретичні положення:

- основні психологічні принципи виховання особистості за А. Г. Асмоловим (принцип включеності особистості учня у значущу для нього діяльність; принцип демонстрації наслідків вчинку особистості для референтної групи; принцип зміни соціальної позиції особистості в групі; принцип врахування провідної мотивації при побудові виховного процесу).

вікові особливості підлітків, зокрема переважаюча потреба у спілкуванні з однолітками, бажання бути прийнятими референтною групою, почуття дорослості, спроби самоствердитися

будь-яким способом, розвиток самосвідомості тощо).

Перед реалізацією нашої експериментальної програми профілактики ми ставили наступні завдання:

- 1) допомога підліткам у пізнанні себе, формування позитивного ставлення до себе, адекватної самооцінки;
- 2) вироблення навичок ефективного спілкування;
- 3) навчання підлітків конструктивно поводитись в конфліктних ситуаціях і знаходити продуктивний вихід з них;
- 4) розвиток навичок асертивної поведінки;
- 5) навчання підлітків визначати життєві цінності та принципи, сформувати в них відповідальне ставлення до власних вчинків.

Наше експериментальна програма профілактики наркоманії апробувалась на групі старших підлітків і складалась із 10-ти занять. Весь модуль поділений на три основних частини:

- вступна, яка мала за мету знайомство учасників, налагодження сприятливого психологічного клімату для роботи, розвиток рефлексивності;

- основна, метою якої є розвиток комунікативних навичок, формування позитивної Я-концепції та адекватної самооцінки, формування навичок асертивної поведінки, вміння оцінювати ситуації ризику і приймати відповідальні рішення, визначення позитивних ціннісних орієнтацій;

- заключна, яка покликана закріпити отримані на попередніх заняттях результати та сприяти формуванню мотивації до подальших позитивних змін.

Кожна вправа має серйозне психологічне підґрунтя. Результати показали високу ефективність програми щодо профілактики негативних явищ в молодіжному середовищі: спостерігалось покращення комунікативної компетентності учасників, переосмислення ними ставлення до власного життя; у багатьох відбулася переоцінка цінностей, зміна пріоритетів, знизилась тривожність, зросла впевненість у собі тощо.

Тому, підсумовуючи результати, отримані нами в ході дослідження, слід зацентувати увагу на тому, що при розробці програм профілактики негативних явищ у підлітковому середовищі, слід мати на увазі, що підліток, у якого будуть сформовані навички ефективного спілкування і не буде проблем у цій сфері, який буде вміти оцінювати ситуації ризику і протистояти соціальному тиску, який буде володіти навичками асертивної поведінки, у якого буде адекватна самооцінка та позитивна Я-концепція зможе знайти продуктивний вихід із складної ситуації, зуміє відмовитись від негативних спокус. В нього буде чітка позитивно життєва позиція, тому він ніколи не звернеться до наркотиків і буде відмовляти від них інших. Це і є кінцевою метою нашої експериментальної програми профілактики.

Література

1. Превентивна робота з молоддю за методом "рівний – рівному": Навч. посібник / За ред. І. Д. Звереві.-К.: Навч. книга, 2002. – 256с.
2. Психологический аспект профілактики алкоголізму и наркомании подростков: Метод. пособ. – К.,1995. – 144с.
3. Словарь практического психолога / Сост. С.Ю. Головин. – Минск: Харвест, М.: ООО "Издательство АСТ", 2001. – 800с.

*Ірина Гайдамашко
наук. керівник – доц. М.М Шпак*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ З УЧНЯМИ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Останнім часом гостро постала проблема зростання конфліктності серед педагогів та учнів загальноосвітніх шкіл, яка спричинена соціально-економічними умовами нашого сьогодення та специфічними проблемами педагогічного середовища. Деформується установка вчителів навчати, а учнів вчитися, відбувається падіння престижу освіти, переоцінка цінностей. Шкільна практика свідчить про те, що відчуження до школи відчують і вчителі, і учні. Перевантаження педагогів заважає задовольнити їх потреби у саморозвитку, повноцінному відпочинку, а падіння рівня життя викликає знервованість, підвищення тривожності та агресивності[3]. З цього приводу актуальними є слова Президента України Віктора Ющенка : "Сьогодні ми повинні побудувати школу, яку б полюбили і учні, і вчителі. Це велика